

● ناصر عابدینی

سرپرست گروه جوان و اندیشه رادیو جوان

- استاد محمود شاه‌رخی

- استاد مشفق کاشانی

- استاد زنجانی.

مهر و امضای این بزرگواران در صفحه اول متن‌ها قوت قلبی بود برای برنامه‌سازان تا با خیالی راحت کار خود را ادامه دهند. با گسترش شبکه‌های رادیویی در دهه هفتاد خورشیدی و بهره‌وری هرچه فاخترتر از زبان فارسی در این شبکه‌ها همچنین با توجه به اهمیت یافتن موضوع مهم و حیاتی «هویت ایرانی»، اهمیت زبان فارسی به عنوان اصلی‌ترین مؤلفه این هویت، بیشتر خودنمایی کرد.

زبان فارسی که گنجینه‌ای کم‌نظیر از حوزه‌های معرفتی گوناگون را در خود جای داده و به عنوان زبان دوم اسلام در فرهنگ اسلامی جایگاه ویژه‌ای دارد. در این دهه بیش از پیش به آن توجه شد و همه علاقه‌مندان به سرنوشت فرهنگی کشور بر اهمیت این عنصر مهم به عنوان یکی از عناصر اصلی استقلال فرهنگی و بازنگری و بازسازی هویت فردی و جمعی تأکید کردند.

در سازمان صداوسیما نیز اهمیت زبان فارسی در برنامه‌های مختلف مورد توجه قرار گرفت «حتی قبولی در آزمون فارسی برای کسانی که در کار برنامه‌سازی بودند امری ضروری تلقی شد» و یکی از شرط‌های مهم برای ترفیع شغلی محسوب شد. در سازمان

نگاهی به جایگاه واحد ویرایش در رادیو

در بسیاری از برنامه‌های رادیویی چنین رسم است که در شروع برنامه یا پایان آن، نام همه متصدیان را که در ارائه برنامه نقش داشته اند اعم از سردبیر، تهیه‌کننده، مدیرگروه، نویسنده، دستیار تهیه، هماهنگی، ارتباطات، خدمات، حراست و حمل و نقل گفته می‌شود. اما کمتر شده است که در کنار این همه نام‌ها، نامی از ویراستار متن‌ها به گوش کسی رسیده باشد. شاید همین نشنیدن نام ویراستاران در کنار دیگر مجریان رادیو، نشان‌دهنده این حقیقت باشد که در رادیو برای «واحد ویرایش» و «وظیفه‌ای» که به عهده دارد اهمیتی قائل نیستند.

ویرایش در رادیو در طول چند دهه

هنگامی که در دهه شصت خورشیدی وارد محیط رادیو در میدان ارک می‌شدید، در ساختمانی موسوم به ساختمان استیجاری اتاق کوچکی بود که جمعی از بزرگان ادبی کشور هر روز به نوبت در آن حضور پیدا می‌کردند تا پس از خواندن متن‌های رادیو، آنها را با مهر ویرایش و امضای شخصی که آن را ویراسته بودند تحویل مسئول برنامه دهند. این بزرگواران عبارت بودند از

- مرحوم استاد گلشن کردستانی

- مرحوم استاد ستوده

صداوسیما، شورای عالی ویرایش تشکیل شد و اساسنامه‌ای برای آن تنظیم کردند.

در رادیو نیز مقرر شد متن‌هایی که واحد ویرایش بررسی نکرده و مهر تأیید بر آنها نزده است، ضبط نشدنی محسوب شوند. بدین‌سان همگان موظف به رعایت این مرحله بودند.

اما از دهه هشتاد خورشیدی به این‌سو ناگهان نگرش‌ها به موضوع ویرایش در رادیو به سرعت رو به افول نهاد و مقررات گذشته نادیده گرفته شد.

هم اکنون در بسیاری از شبکه‌ها، متن‌ها بدون ویرایش برای ضبط ارسال می‌شوند و این در حالی است که بنا به نظر اکثر ویراستاران، بسیاری از متن‌هایی که برای خواندن در رادیو تهیه می‌شوند فاقد وجاهت متنی و واجد ضعف محتوایی و ساختاری‌اند. اما به هر روی این متن‌ها خوانده و پخش می‌شوند.

و در اختیار گذاشتن سازی، دستور داد که بنوازد. موسیقی هنری آموختنی است که البته ریشه در استعدادهای فردی نیز دارد. اگر کسی که نه با نت موسیقی آشنا و نه نواختن را آموخته باشد، به نواختن موسیقی مشغول شود، مسلماً نوایی و آهنگی را از او خواهیم شنید اما هر نوا و آهنگی، موسیقی نیست.

نویسندگی به معنای اعم آن نیز چنین است. ممکن است فردی پژوهشگری دقیق باشد اما از فن نویسندگی بهره‌ای نداشته باشد. صرف اینکه بتوان بر اساس موضوعی سطرهایی را نوشت، نمی‌توان نویسنده بود، می‌توان نام دیگری به آن داد، مثلاً گردآورنده. اما در نویسندگی مهم‌ترین عنصر خلاقیت در ساختار و محتواست. البته همه آنچه که در رادیو در باب نویسندگی مورد نیاز است در جایگاه این قله بلند نیست. نویسندگی در معنای اخص آن در رادیو شامل طیف وسیعی از پژوهش و گردآوری تا بداهه

شاید همین نشنیدن نام ویراستاران در کنار دیگر مجریان رادیو، نشان‌دهنده این حقیقت باشد که در رادیو برای «واحد ویرایش» و «وظیفه‌ای» که به عهده دارد اهمیتی قائل نیستند

درباره نویسندگی

نویسی را شامل می‌شود. اما مهم آن است که نویسنده رادیویی بتواند خلاقانه در هر طیفی از آن متنی را عرضه کند که کم‌ترین حد هنر نویسندگی در آن رعایت شده باشد: شناخت زیباشناختی، رعایت تیپولوژی مخاطبان، رعایت نکته‌های دستوری، و در نهایت رعایت پردازش موضوع و منطق‌پذیری متن.

به هر روی متأسفانه از اغلب شبکه‌های رادیویی هر از گاهی واژه‌ها و جملاتی می‌شنویم که شایسته این رسانه فارسی زبان که قرار است مروج زبان معیار باشد، نیست. مسلماً بخشی از این آسیب‌پذیری گریز متن‌ها از ویراستن است.

نکته مهم درباره نویسندگی به معنای اعم آن این است که این فن یا هنر، ویژگی‌ای نیست که آن را بتوان خود به خودی و یا با سفارش‌شدن کسب کرد. نویسندگی برآیند ذوق هنری، تلاش مستمر برای آشنایی با متن‌های ارزنده و جاویدان ملی و جهانی، شاگردی در محضر استادان فن، چشیدن پدیده‌های مختلف زندگی و بازتاب واژگانی آن در ذهن، و داشتن روحیه انتقادی برای ارزیابی و سنجش است.

نویسندگی پدیده‌ای اتفاقی نیست که در ذهن اتفاق بیفتد. فن یا هنر نویسندگی همانند هنر موسیقی است که باید برای متبحر شدن آن را آموخت. نمی‌توان به کسی با دادن دفترچه نت موسیقی

حرف‌های ویراستاران رادیو

اگر فرض کنیم که کسی به هنگام نوشتن دچار اشتباه نمی‌شود و به عکس تعبیر سنتی، انسان را جایز الخطا ندانیم، در این حالت وجود گروه ویرایش زاید خواهد بود. اما اگر بپذیریم هر انسانی در هر حوزه‌ای ممکن است دچار خطا شود و از جمله در حوزه «نویسندگی و نگارش»، مسلماً یکی از راه‌های کاهش این ضریب خطا، ویراستاری متن‌ها خواهد بود.

نتیجه

اگر بپذیریم که رادیو وسیله‌ای شنیداری است و اگر بپذیریم بیشتر مواد این کار شنیداری را نوشته‌ها فراهم می‌کنند، باید برای بخش «نویسندگی» و «ویراستاری» متن‌ها در رادیو جایگاه والایی قائل شویم.

رادیو در دوره جدید حیات خود علاوه بر ارتقای سطح فناوری‌های ضبط، نگهداری و پخش، تعدد و تنوع شبکه‌ها، پرداختن به طیف وسیعی از موضوعات مورد علاقه مخاطبان، بهره‌وری از نیروهای حرفه‌ای، سازماندهی و مدیریت بهینه منابع

- متن‌ها علاوه بر ایراد دستوری، ایراد محتوایی هم دارند.
- عده‌ای که اساساً «ذوق نویسندگی» ندارند، نوشتن را برخورد تحمیل می‌کنند.
- مدیران و مسئولان رادیو تقریباً شناختی از کار و وظیفه واحد ویرایش ندارند.
- حتی یک رأی واحد ویرایش جهت اظهار نظر وجود ندارد.

- در رادیو به دلیل پایین بودن سطح نویسندگی، سطح کار ویرایش هم پایین است. چون ویرایش کار خودبه‌خودی نیست کار ویرایش بر کار متن سوار می‌شود. وقتی متن‌ها ضعیف‌اند کیفیت ویرایش نیز پایین می‌آید.

- در مواردی پس از اجرای برنامه، متن ویرایش می‌شود، آن هم به دلیل آنکه در بعضی شبکه‌ها بدون مهر ویرایش، برآورد مالی تأیید نمی‌شود.

- بسیاری از نویسنده‌ها نه فقط اصول نثر رادیویی را رعایت نمی‌کنند بلکه در نثر نوشتاری صرف هم چنین اند. ویرایش در

نویسندگی پدیده‌ای اتفاقی نیست که در ذهن اتفاق بیفتد. فن یا هنر نویسندگی همانند هنر موسیقی است که باید برای متبحر شدن آن را آموخت. نمی‌توان به کسی با دادن دفترچه نت موسیقی و در اختیار گذاشتن سازی، دستور داد که بنوازد

انسانی، برنامه‌ریزی‌های واقع‌گرایانه، باید به یکی از عوامل اصلی موفقیت خود که همانا «نویسندگی رادیویی» است نیز توجه کند. در این راه یکی از گروه‌هایی که می‌توانند رادیو را در این بخش در سطح حرفه‌ای یاری کنند، «گروه ویرایش» است که باید چه در سطح مدیران و چه در سطح برنامه‌سازان، جاهت و مقبولیت عرفی و قانونی خود را باز یابند.

این حالت شامل ویرایش نثری رادیویی می‌شود و این کار مشکلی است.

- در واحد ویرایش، استثناها بیشتر از قوانین است. ابتدا بخشنامه صادر می‌شود که همه متن‌ها باید ویرایش شوند، بعد یک به یک افراد یا برنامه‌ها به دلایل مختلف استثنا می‌شوند و در نهایت استثناهای قاعده را می‌گیرند.

- اصولاً برای هر انسانی «نظارت» امری ناراحت‌کننده است. حتی استادان فن از نظارت و ویرایش متن خود رنجیده می‌شوند. این مقاومت در برابر ویرایش شدن متن‌ها، مختص رادیو نیست.